

Pověst o krysaři z Hameln

Město Hameln bylo plné krys. Radní si pozvali krysaře a slíbili mu odměnu, když je hlodavců zbaví. Krysař vytáhl píšťalku, začal pískat a krysy ho následovaly ven z města. Když si krysař přišel pro odměnu, radní mu odmítli zaplatit, prý tolik slíbených peněz neodpovídá vynaložené práci.

Krysař se nehádal, ale 26. června 1284 vytáhl píšťalku znovu a tentokrát za jejím zvukem odešlo z města východní branou k místu jménem Kalvárie, kde se konávají popravy, 130 hamelnských dětí, které už nikdy nikdo neviděl.

Pověst se objevuje ve starých kronikách a záznamech od středověku a je dokonce vepsaná do omítky hamelnského kostela, literárně ji zpracovala řada autorů - kromě bratří Grimmů například i český básník Viktor Dyk. Má mnoho verzí, ale všechny udržují datum.

Hledání pravdy

Přesné datum překvapovalo mnohé badatele. Což ukazovalo, že se za vyprávěním může skrývat skutečná událost. Dnes už víme, že se pověst rodila postupně. Nejstarší je vyprávění o spanilém dobře oblečeném muži se stříbrnou flétnou, který děti okouznil. Teprve později, snad v šestnáctém století, byla přidána historka o krysaři a dobře oblečený muž se změnil v krysaře.

Prof. MUDr. Ervín Černý-Křetínský, DrSc. (1913-2001), lékař, historik a archeolog z Podomí na Vyškovsku prozkoumal 600 km² Dražanské vrchoviny a objevil a popsal 62 zaniklých středověkých vesnic. Jednou z nich je i vesnice Hamlíkov, kde podle jeho názoru skončily děti z Hameln. Bylo by to možné? Sledujme jeho důkazy.

Na Moravě se vyskytuje řada jmen, která se vyskytovala jen v okolí Hamelnu, ale už nikde jinde v Německu. Odkazuje nás do období středověku, kdy do zemí střední a východní Evropy přiváděli kolonizátoři nové obyvatele z tehdy přelidněných území na západě, především z Německa a ze severní Francie. Kolonizace měla svůj řád: kdo chtěl osídlit nějaké území, najal si k tomu člověka, takzvaného lokátora. Ten měl za úkol získat dostatečný počet mladých kolonistů a dovést je na určené místo, kde vymýtí les, založí vesnici a začnou hospodařit. Za to nemuseli 10 let platit daně. Bylo to výhodné pro obě strany. Král, klášter nebo šlechtic získali nové poddané a daňové poplatníky, lidé z přelidněného západu novou půdu a životní prostor.

Krysař byl tedy lokátor, který přivedl děti - mladé kolonisty z Hamelnu až na Moravu. Jmenoval se prý Body, podle něho zřejmě získala své jméno i jedna vesnice: Boden, dnešní Podomí na Dražanské vysočině na Vyškovsku. A hned vedle ležela další vesnice: Hamlíkov, podle některých záznamů také Hamakov, nebo Hamlínkov, původně německy Hämlingen (v překladu Hamelnští).

Jak se stalo, že právě kolonisté ze vzdáleného Hamelnu, ležícího až v severozápadním koutě Německa, se dostali zrovna na Vyškovsko? Vysvětlení našel už před lety německý historik Wolfgang Wann, který pátrání po krysařově legendě zasvětil prakticky celý svůj život. Wann dospěl k závěru, že kolonisty z Hamelnu zval na Moravu ve třináctém století olomoucký biskup a rádce Přemysla Otakara II. Bruno ze Schaumburgu (ten leží pouhých pár desítek kilometrů od Hamelnu), lákal tedy na Moravu své krajany.

Bruno rozjel kolonizaci opravdu ve velkém - počet obcí ve svém biskupství za dobu svého působení zdvojnásobil - z dvou set na čtyři sta! Podle odborných odhadů přišlo v té době na Moravu neuvěřitelných pětadvacet tisíc kolonistů. Wann navíc zjistil, že ve službách Bruna ze Schaumburgu bylo asi 300 lokátorů, z toho přibližně 150 německých. K jeho závěrům se dnes přiklání i současní odborníci.

Podle Bruna se dodnes jmenuje i Bruntál (v překladu Brunovo údolí).

Zbývalo jediné – zaniklou obec najít. O tom, že někde na Dražanské vrchovině existovala vesnice Hamlíkov, věděli archiváři už dávno. První zmínka o Hamlíkovu pochází z poloviny 14. století. Poslední zmínka je z roku 1596 v Moravských zemských deskách. Jenže kde ves ležela?

Ervín Černý-Křetínský si dal dohromady historické zápisy a mapy a vesnici našel – a archeologicky doložil. Jenže obec Hamlíkov byla podle nálezů příliš malá, aby se do ní vešlo všech sto třicet kolonistů. Proto také Černý-Křetínský váhal, zda opravdu může jít o „krysařovu obec“. Po uvážení, že děti mohly být rozmístěny i do dalších okolních vesnic holštejnského panství založených podle jmen německými kolonizátory, se už nejevila tato domněnka tak nereálně.

Středověká „krysařova“ obec však středověk nepřežila. Zanikla hned dvakrát. Poprvé ji zřejmě zničilo řádění v dobách husitských válek. Poté byla obnovena, ale noví obyvatelé s původními „krysařovými“ kolonisty měli pramálo společného. Podle zachovaných záznamů místních jmen to už totiž byli Češi. Znovuosídlení Hamlíkova netrvalo dlouho, snad třicet, nanejvýš čtyřicet let. Ale ani toto osídlení netrvalo dlouho. Na konci šestnáctého století vesnice zase osiřela - příčinou zániku byl pravděpodobně mor, který v těch dobách hubil obyvatele vesnic i měst. Nový majitel neosadil ves znovu pravděpodobně i kvůli její nevýhodné poloze, obtížnému spojení s ostatními vesnicemi.

Zpracováno podle článku Ludka Navary a Rudolfa Ströbingera: Kam odvedl děti krysař? Na Moravu in: MF Dnes, 2002.

- 1) Proč podle pověsti odvedl krysař děti z města?
- 2) Které indicie ukazují, že děti mohly skončit na Moravě?
- 3) Které znalosti musel mít E. Černý-Křetínský, aby mohl „dopsat“ 700 let starou pověst?
- 4) Kdo to byl lokátor a kdo kolonizátor?
- 5) Proč zvali páni do Čech nové obyvatele?
- 6) Jdou všechny pověsti doložit, nebo vyvrátit?

Řešení:

- 1) Protože nedostal za odvedenou práci zapláceno, tak se pomstil.
- 2) Některé názvy se shodují s názvy kolem severoněmeckého města Hameln a nedaleko působil kolonizátor Bruno ze Schaumburku.
- 3) Musel umět pracovat se starými kronikami a archivními záznamy (umět německy, umět číst švabach – staré německé písmo), znát historii, hledat v krajině zaniklé vesnice – tzv. historická geografie apod.
- 4) Lokátor byl člověk, který hledal a přiváděl nové kolonisty – nové obyvatele. Kolonizátor – šlechtic nebo církevní hodnostář, který měl majetek a půdu, organizoval přesun a platil to.
- 5) Získávali nové poddané – více poddaných = více vybraných daní (peněz).
- 6) Ne, u naprosté většiny z nich nejsou historicky doložené záznamy.